

Koning Albert, koningin Elisabeth en hertog Robert d'Ursel (rechts) tijdens de inhuldiging van de Wereldtentoonstelling in Brussel (1910)

HET WARE VERHAAL

Na een hertogelijk huwelijksfeest (1772), de ontvangst van keizer Napoleon (1810), de gebeurtenissen rondom de Belgische Revolutie (1830) en het doopfeest van graaf Robert d'Ursel (1873) brengen de Kasteelfeesten ons op zondag 11 juni 2023 terug naar 'La Belle Époque', de periode aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.

In 1910 was Robert, zevende hertog d'Ursel (1873–1955), commissaris-generaal van de Wereldtentoonstelling in Brussel. Het expoterrein werd aangelegd op de onbebouwde gronden langs het Terkamerenbos, de geliefkoosde wandelplaats van de Brusselaren. Het terrein was maar liefst 90 hectare groot en strekte zich uit van de huidige Franklin Rooseveltlaan

tot aan het kerkhof van Elsene. Net zoals alle andere wereldtentoonstellingen was ook die van 1910 een typisch product van het optimisme rond de vooruitgang in de wereld. Dat blijkt ook uit het Belgische paviljoen: een monumentaal gebouw in neoklassieke stijl van maar liefst 260 meter lang en 26 meter hoog. Binnen waren er tentoonstellingen rond elektriciteit,

kleding, horloges, meubels, muziekinstrumenten, voeding, auto-industrie, hygiëne, sport en onderwijs. Ook 26 andere landen en tientallen bedrijven vonden onderdak in architecturaal opvallende paviljoenen.

Daarnaast was er ruime aandacht voor entertainment. Vlakbij het Belgische paviljoen verwelkomde *Bruxelles Kermesse* de bezoekers in een reconstructie van het oude Brussel met kleine straatjes, herbergen, restaurants, muziek en dans. Toch kon al die pret niet verhullen dat de Wereldtentoonstelling baadde in een sfeer van nationalisme en kolonialisme. Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog benadrukte het imposante en moderne Duitse paviljoen de macht

Het officiële portret van Robert d'Ursel als regeringscommissaris

van het keizerrijk. De Belgen pakten uit met de wapenfabriek van Herstal en de Britten toonden miniatuurmodellen van de oorlogsschepen die ze aan het bouwen waren. Vanuit een superioriteitsgevoel en onder het mom van beschaving pronkten alle westerse landen met hun kolonies in Afrika en Zuidoost-Azië. Ronduit racistisch was een nagebouwd Senegalees dorp, waar de tentoonstellingsbezoekers kwamen kijken hoe de 'bewoners' leefden, werkten en dansten, als in een menselijke dierentuin.

In 1910 waren deze kwesties echter van geen tel. Op 24 april schreef de Franse krant *Le Figaro*: 'Het was met prachtig weer, op een heerlijke lentedag, dat de Wereldtentoonstelling plechtig werd ingehuldigd in aanwezigheid van koning Albert, koningin Elisabeth, het *corps diplomatique*, parlementsleden, vertegen-

woordigers van de burgerlijke en militaire overheden en een enorme massa volk. Aan de zijde van de vorsten zagen we de belangrijkste organisatoren van de tentoonstelling: de hertog d'Ursel, baron Janssen, graaf Van der Burch en de heer Eugène Keym. De rouw aan het Hof [na het overlijden van Leopold II] was voor een dag opgeschort. De koningin droeg een lichte jurk, een paarse zijden mantel en een paarse hoed versierd met pluimen.'

Na de inhuldigingsplechtigheid en de toespraken 'bezochten de vorsten de verschillende paviljoenen en ze zijn uiteraard begonnen met het Belgische paviljoen. Ze gingen er binnen via de grote trap terwijl er op de treden tweehonderdvijftig soldaten stonden die vlaggen droegen. Ze bewonderden allereerst de prachtige portieken met daarboven de allegorische beelden met hun oogverblindend ver-

guldsel. Hunne Majesteiten feliciteerden de architect met deze bewonderenswaardige monumentale gevel. Helaas, zoals elke zichzelf respecterende tentoonstelling, werd ook de Brusselse tentoonstelling ingehuldigd voordat ze voltooid was, en het Belgische paviljoen zal pas binnen acht dagen klaar zijn.'

'Vervolgens bezochten de vorsten het Paleis van de Vrouwelijke Werkzaamheden, waar de koningin lange tijd praatte met oude Mechelse kantwerksters. Daarna gingen ze verder naar het Engelse en het Franse gedeelte, twee van de belangrijkste van de tentoonstelling. Ze zijn beide in een relatief vergevorderde staat van afwerking en ze zullen uitermate briljant zijn, vooral het Franse paviljoen dat op voortreffelijke wijze versierd is met 17de-eeuwse wandtapijten.' Daarna bezochten de Majesteiten de

Panorama van de verschrikkelijke brand van de Wereldtentoonstelling in Brussel

paviljoenen van Duitsland ('een gedrongen en grijze architectuur, krachtig maar melancholisch en bijna helemaal klaar'), Nederland ('roze en witte bakstenen met pittoreske gevels en een hoge toren'), Spanje ('met een integrale reproductie van het Leeuwenhof uit het Alhambra') en 'het charmante paviljoen van de stad Brussel, in Vlaamse renaissancestijl. [...] Onder een stralende zon werd de koning toegejuicht en bedankt omdat hij er op democratische wijze op had aangedrongen dat, behalve de gasten, het publiek werd toegelaten bij de inhuldiging van de tentoonstelling.'

Niemand kon toen vermoeden dat de expo ook een grote tegenslag zou kennen. In de nacht van 14 op 15 augustus brak er brand uit. Er vielen geen menselijke slachtoffers, maar ongeveer een derde van de tentoonstellingsruimte, die grotendeels was opgetrokken in hout, ging op in de vlammen. De dag na de brand zakten maar liefst tweehonderd-duizend ramptoeeristen naar Brussel af, meer dan het dubbel van het vorige recordaantal bezoekers op één dag. Vier weken later was het grootste deel van de tentoonstellingsruimte weer opgebouwd. Het was maar voor even, want na afloop werden de meeste gebouwen – zoals vooraf gepland – terug gesloopt. In totaal waren er 13 miljoen bezoekers geweest, terwijl België op dat moment 7,5 miljoen inwoners telde.

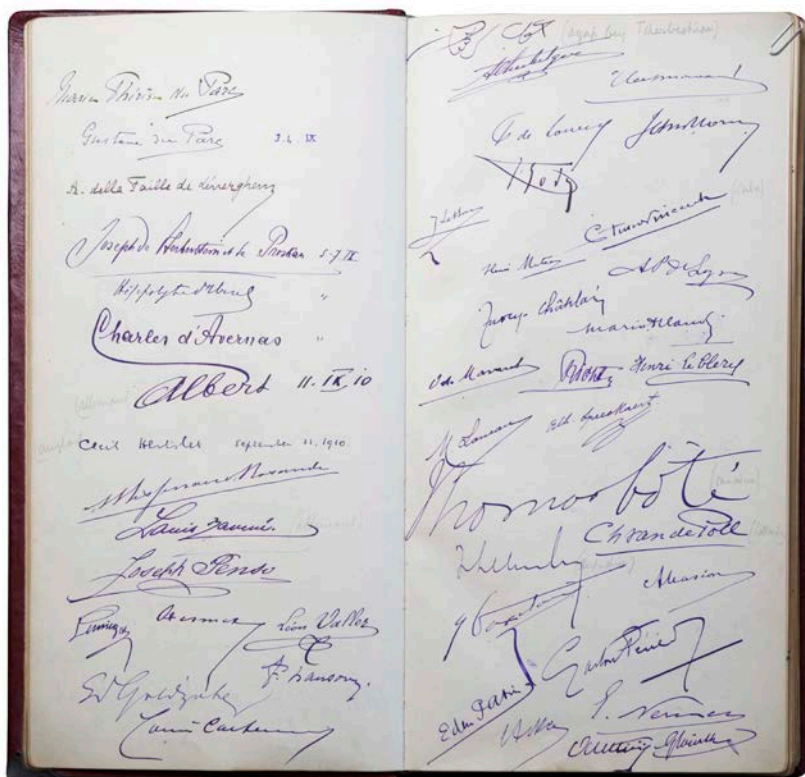
In 1910 was Hedwige, de dochter van hertog Robert, acht jaar oud. In haar memoires schreef ze later: 'In Frankrijk vernam *Maman* per telegram dat er brand was uitgebroken in de Tentoonstelling. Ze vond het erg voor mijn vader die er zoveel moeite voor had gedaan. Alle kranten praatten over de hertog d'Ursel. "Het is toch verschrikkelijk": dat was het enige woord van spijt dat deze opmerkelijke man over zijn lippen kreeg. [...] Er kwam een bericht van tante [Juliette] Bourbon-Busset, de zus van mijn grootvader d'Ursel: "Is Maria Theresia gered?" *Maman* begreep het niet onmiddellijk. Het bleek te gaan over het erg mooie portret dat de keizerin van Oostenrijk had gegeven aan de toenmalige hertog d'Ursel en dat mijn vader had uitgeleend voor het

eresalon op de Tentoonstelling. Het portret viel ten prooi aan de vlammen, maar de prachtige beeldhouwde kader met de keizerlijke wapens was bewaard gebleven. Hij was meer dan drie meter hoog en om hem opnieuw te vullen werd er in Wenen een kopie gemaakt van een ander portret, minder mooi dan het eerste.'

Minder dan een maand na de brand, werd niet alleen Brussel, maar ook Hingene heel even het centrum van de wereld. Op uitnodiging van de hertog bezocht een groot internationaal gezelschap het kasteel in Hingene. Op 11 september 1910 schreef *Het Nieuwsblad van het kanton Puers* over de ophef die dit bezoek teweegbracht: 'Eene eer die eene buitengemeente zelden geniet, valt ons hier

Een herdenkingsmedaille, ontworpen door de Brusselse beeldhouwer, graveur en medailleur Charles Samuel, toont de jonge hertog in profiel, het wapenschild van de familie, de naam van de maker en de tekst 'MGR LE DUC D'URSEL COMMISSAIRE GENERAL DU GOUVERNEMENT'. Op de keerzijde staat een allegorische voorstelling, het jaartal 1910 en het opschrift 'EXPOSITION UNIVERSELLE DE BRUXELLES'.

Het gulden boek van Louise d'Ursel: halverwege de linkerpagina staat de handtekening van 'Albert', de Duitse vertegenwoordiger, gevolgd door de andere gezanten

op de octaaf der kermis te beurt. – Mgr. de hertog d'Ursel, burgemeester van Hingene en algemeenen kommissaris der Regeering bij de wereldtentoonstelling te Brussel, doet heden zondag eene groote ontvangst met lunch op zijn kasteel. De leden van het uitvoerend komiteit, van den Jury, de kommissarissen generaals en al de vertegenwoordigers der landen, welke aan de tentoonstelling deelnemen, zijn er op verzocht en bijna allen zullen de uitnodiging beantwoorden. Het vertrek uit Brussel geschiedt met een speciaal trein naar Antwerpen-Zuid, van daar gaat de reis per bijzondere stoomboot-Wilford tot aan het paviljoen van den Heer Hertog te Hingene-Notelaar, alwaar het hoge gezelschap rond den middag zal afstappen.

'Bij de aankomst zal de fanfaremaatschappij "De Vlaamsche jongens" van Hingene een welkomsgroet doen. Dan volgt een bezoek aan het uitgestrekte park "Het Zand", waar den fanfaren "St.Margaretha" van Wintham aan de Sabinadreef post vat om eenige aria's uit te voeren, en bij het verlaten van dit park zal de fanfaren "St.Cecilia"

van Eyckevliet nog eenige muziekstukjes spelen. Tijdens het doorwandelen van het bijzonder park rond het kasteel is het de beurt aan de zangmaatschappij "Vrede" van Hingene, die even als de andere sociëteiten van fanfaren en Zang eenige puike stukjes van hun repertorium zullen uitgalmen. Rond half vier ure zal het feest op het kasteel eindigen en de terugreis geschiedt weer met den stoomboot langs Antwerpen. De Wilford zal versierd zijn met de vlaggen van al de nationaliteiten wier vertegenwoordigers aan boord zijn, namelijk Holland, Duitschland, Spanje, Turkije, Frankrijk, Verenigde Staten, Engeland, Denemarken, Italië, Oostenrijk, Zwitserland, Canada, Haïti, San Domingo, Brazilië, China, Japan, Perzië, Peru, Guatemala, Nicaragua, Luxemburg, Monaco en Uruguay.'

'Ten einde het gemak van landing zal er aan den Notelaar een embarcadère geplaatst worden en het ware wenschelijk dat die er definitief blijven kon, voor het welzijn der inwoners der gemeente en van het omliggende. De inwoners van Hingene zullen het zich een plicht rekenen

de nationale vlag uit te steken ter eere der voorname bezoekers, die minstens eene 130-tal zullen zijn, en waarvan er verschilligen zullen vergezeld wezen van hunne dames. Vele zullen in hunne rijke nationalen kostumen zijn, zoals Chineezers, Japaneezen, enz. ..., en 't zal dan zeker de moeite beloonen zondag een uitstapje naar Hingene te doen.'

Ook Louise d'Ursel, een achternicht van hertog Robert, was tijdens deze ontvangst van de partij, samen met haar gulden boek. Daarin verzamelde ze tussen 1907 en 1940 exact 3379 handtekeningen van gasten die het kasteel bezochten. Op 11 september 1910 zien we een veertigtal handtekeningen. Behalve bij de Engelsman Cecil Hertslet, de Nederlander Ch. Van de Poll en de Duitser Albert zijn de meeste namen onleesbaar. Nu en dan schrijft Louise er in potlood de nationaliteit bij, enkel bij de handtekening van de Turks-Ottomaanse vertegenwoordiger zet ze zijn volledige naam: Agah Bey Tcherbechian.

Tijdens onze Kasteelfeesten herbeleven we dit internationale bezoek. Ook deze keer spaart de hertog kosten noch moeite om zijn gasten in stijl te ontvangen. Je kan alvast uitkijken naar auto's, fietsen en motorfietsen van voor 1914, een paarden-carrousel, een zweefmolen, dansdemonstraties en een bal, een historisch marktje, een militaire delegatie met veldkeuken en ambulance, ezelritjes, volksspelen, een vliegend tapijt en een *garden party* met meer dan honderd figuranten volgens de mode van 1910. Er komt een vliegtuig overvliegen en de dorpelingen nemen het tegen elkaar op in een bijzondere editie van de Olympische Spelen. Volgens de geruchten zouden ook suffragettes en feministes acties plannen tijdens de feestelijkheden ...

Het precieze programma verschijnt binnenkort op onze website en begin mei in het volgende Magazine. Noteer zondag 11 juni alvast in je agenda en kom meevieren met de Hingenaars en de familie d'Ursel! ■

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel